

הטמעת מערכתית של למידה רגשית-חברתית: חסמים, אתגרים והזדמנויות

הכנס השנתי

יוזמה - מרכז לידע ולמחקר בחינוך
מכון ון ליר, ז'בוטינסקי 43, ירושלים

יריב פניגר, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

מאפיינים ייחודיים של מערכת החינוך ומקצוע ההוראה

- חיבורים רופפים
- מורכבות גבוהה של עבודת המורה (אינטראקציות מרובות)
- יעדים מרובים (לעיתים מנוגדים) וחוסר הסכמה לגבי מטרות בית הספר
- סביבת עבודה נחותה לעומת מקצועות בעלי רמת מורכבות דומה
- עומס אדמיניסטרטיבי גבוה

מדוע רפורמות חינוכיות אינן משיגות (בדרך כלל) את יעדיהן

- תכנון שאינו לוקח בחשבון את הסביבה האמיתית של בית הספר
- חוסר בהירות באשר למטרות השינוי והרציונאל שלו
- חוסר בהכשרה וליווי של השחקנים עליהם מבוסס השינוי
- שינויים מצטברים אשר מגבירים את העומס הקיים
- התוצאה - רמה נמוכה של שיתוף פעולה

מסקנה:

- רפורמות יכולות להצליח רק אם הן לוקחות ברצינות את השחקנים בשדה החינוך אשר אמורים להוציא אותן לפועל

גישות תיאורטיות להבנת הטמעה של שינויים במערכת החינוך

- **יישום (implementation)** – "הדרכים שבהן תכנית כלשהי מועברת למשתתפים והופכת מרעיון למציאות בשטח" (Durlak, 2016)
  - מדיניות מיושמת "מלמעלה-למטה"
  - דגש על השקעה בהכשרה וליווי
  - המבחן להצלחה הוא ביצוע הקרוב ככל האפשר למודל המקורי
- **הרחבה (scaling up)** – "הרחבה מכוונת של תכנית מוצלחת אשר הופעלה במספר קטן של בתי ספר לבתי ספר רבים נוספים" (Coburn, 2003)
  - מדיניות המתבססת על מהלך אופקי עם הכוונה של מקבלי החלטות
  - דגש על שיתופי פעולה בין שחקנים בשדה
  - ביצוע מוצלח הוא תוצאה של למידה מתוך ניסיון של אחרים על הצלחות וקשיים

גישות תיאורטיות להבנת הטמעה של שינויים במערכת החינוך

- **התמקדות באופן הביצוע ובפרשנות מקומית (enactment) – ביצוע מדיניות אינו תוצר ישיר של ההנחיות המופיעות במסמכי המדיניות אלא תהליך מורכב של פרשנות מקומית בהתאם לידע ולתפיסות הפדגוגיות שלהן ולאור אינטרסים ואילוצים ארגוניים מגוונים (Braun et al., 2010).**
- **מערכת החינוך כבעלת חיבורים רופפים (כלומר, יכולת מוגבלת של מקבלי החלטות לשלוט בתהליכי שינוי)**
- **דגש על פעולת השחקנים שמבצעים את המדיניות**
- **ביצוע מוצלח של מדיניות תלוי ביכולת לגייס את השחקנים לשינוי ולתת תחושת בעלות לגביו**

מה אנחנו יודעים על יישום מערכת של SEL?

- רוב המחקר מגיע מצפון אמריקה ומבוסס על יישום של מודלים בולטים (למשל CASEL).
- מחקרים אלו מתייחסים להטמעה בהיקף מוגבל יחסית והם נוטים להתמקד בשאלה כיצד ניתן להגיע ליישום איכותי של התוכנית, כלומר כזה הקרוב ככל האפשר למודל שפותח.
- באנגליה נעשה ניסיון לבחון הטמעה מערכתית של SEL (SEAL, PATHS).
- המחקרים משלבים שיטות כמותיות ואיכותניות. מסקנות עיקריות:
  - מבין הגורמים שנבדקו רק להיענות המורות לתוכנית (responsiveness) ולאיכות הביצוע בפועל בכיתה הייתה השפעה מובהקת על מדדי התוצאה
  - הצמדות לתוכנית המקורית אינה מבטיחה ביצוע מוצלח ולעיתים להתאמות מקומיות יש יתרון
  - המורכבות הארגונית של בית הספר והעומס בו נתונים המורים וצוותי ההנהלה הם גורמים קריטיים להבנת הצלחה או כישלון של ההטמעה

מה אנחנו יודעים על יישום מערכת של SEL?

סיכום והמלצות

- החזון של משרד החינוך להטמעה של למידה רגשית-חברתית צריך לעבור התאמות מקומיות, תוך שיתוף פעולה עם גורמי החינוך המקומיים וגורמים בקהילה.
- קהילות למידה (PLC) הן אמצעי אפקטיבי לקידום ההבנה והיישום של למידה רגשית חברתית בקרב עובדי חינוך.
- יש לאפשר לצוות החינוכי פניות כדי לקלוט וליישם את השינויים. אין טעם להעמיס את הדרישות להטמעה של למידה רגשית-חברתית מעל ומעבר לכל הדרישות האחרות.
- יש להשקיע את המשאבים הדרושים בכדי לבנות מערך הכשרה, הדרכה, פיתוח מקצועי וליווי שבלעדיהם לא ניתן לבצע הטמעה מוצלחת.
- יש ללוות את המהלך במחקרים ברמות השונות (המקומית והמערכתית), בדגשים שונים (מעצב, מעריך-מסכם) ובשיטות מחקר שונות.